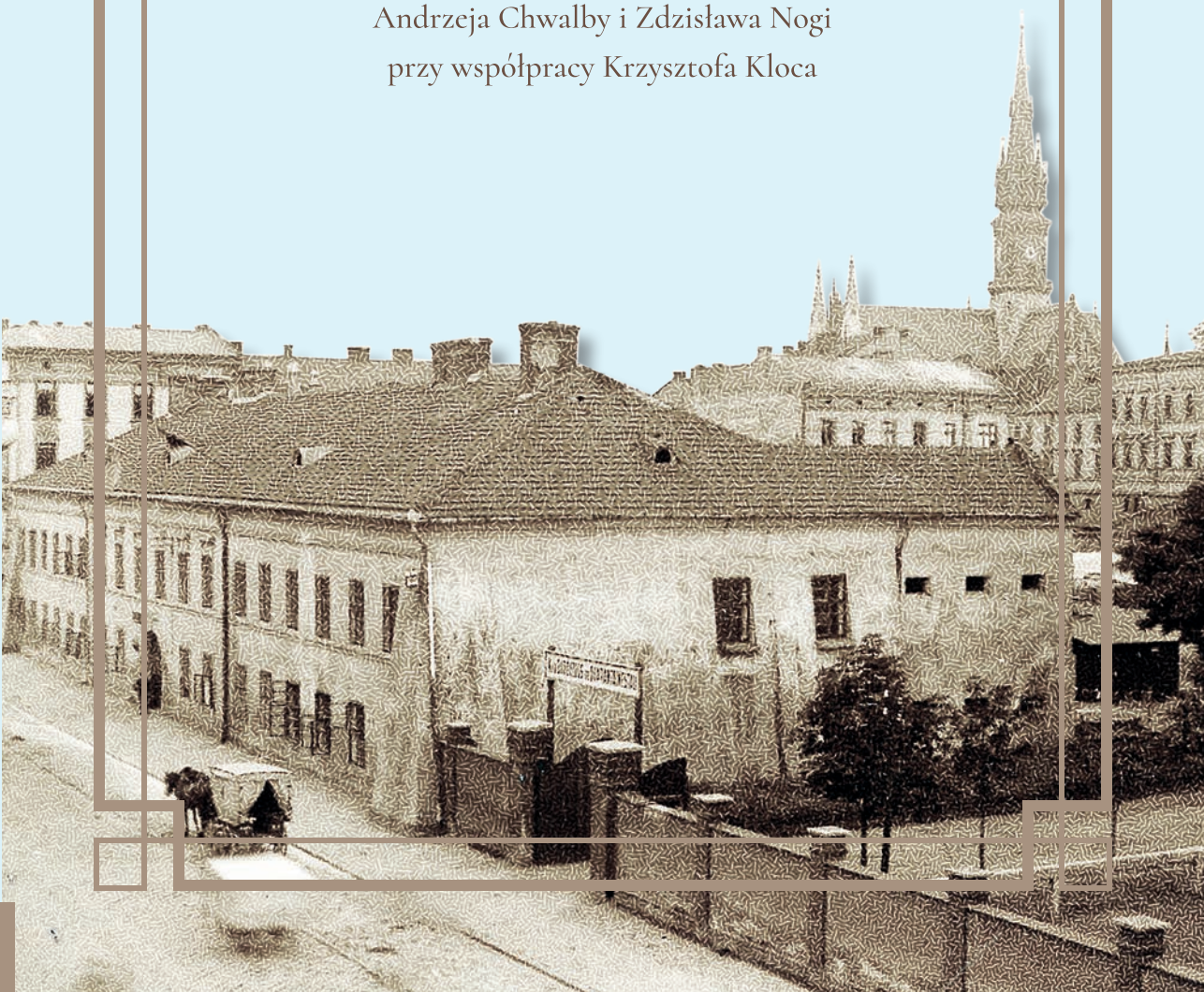

 Kraków

WYZWOLONA_1918
KRAKÓW

KRAKOWSCY OJCOWIE POLSKIEJ NIEPODLEGŁOŚCI

pod redakcją
Andrzeja Chwalby i Zdzisława Nogi
przy współpracy Krzysztofa Kłoca

Krakovscy ojcowie
polskiej niepodległości

Krakovscy ojcowie polskiej niepodległości

POD REDAKCJĄ

Andrzeja Chwalby i Zdzisława Nogi

przy współpracy Krzysztofa Kłoca

KRAKÓW

© Copyright by individual authors and Księgarnia Akademicka sp. z o.o., 2019

RECENZENT

prof. dr hab. Krzysztof Zamorski

REDAKCJA

Weronika Werewka

PROJEKT OKŁADKI

Justyna Zinkiewicz-Grochot

ISBN 978-83-8138-133-8

<https://doi.org/10.12797/9788381381338>

Materiały pokonferencyjne współfinansowane
przez Gminę Miejską Kraków

Kraków

Konferencja zorganizowana przez Krakowski Oddział
Polskiego Towarzystwa Historycznego

Polskie Towarzystwo Historyczne
oddział w Krakowie

SPIS TREŚCI

7	Słowo Prezydenta Miasta Krakowa
9	Wstęp
11	ANDRZEJ CHWAŁBA Kraków w latach 1914–1918. W cieniu twierdzy
21	KRZYSZTOF KLOC Narodziny Komendanta. Przyczynek do biografii Józefa Piłsudskiego
33	MARIUSZ WOŁOS Między grozą a nadzieją. Rok 1914 w Krakowie
45	JACEK URBAN Ksiązę biskup krakowski Adam Stefan Sapieha
65	WALDEMAR ŁAZUGA Biliński i Bobrzyński. Prawa strona drogi
85	MICHAŁ BACZKOWSKI Anonimowi sprawcy upadku administracji zaborczej w 1918 roku
105	JERZY Z. PAJĄK Środowisko polityczne Ignacego Daszyńskiego w latach Wielkiej Wojny (1914–1918)
131	MAREK PRZENIOSŁO Członkowie Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie 1918–1919
143	KAMIL RUSZAŁA „Tutaj się mówi tylko po polsku!” Krakowskie nastroje społeczne w przededniu niepodległości
157	MATEUSZ DROZDOWSKI Krakowskie adresy niepodległości. Miejsca związane z odzyskaniem przez Polskę niepodległości w Krakowie
183	JACEK PURCHLA Dziedzictwo niepodległości w Krakowie
197	Bibliografia
213	Indeks osobowy

SZANOWNI PAŃSTWO,

publikacja pt. *Krakowscy ojcowie polskiej niepodległości*, pokłosie dwudniowej konferencji naukowej, która odbyła się w Krakowie w ostatnich dniach października 2018 roku, jest jedną z najcenniejszych pamiątek krakowskich obchodów historycznego jubileuszu.

Przygotowania do wielkiej rocznicy stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości rozpoczęliśmy w Krakowie już w 2017 roku – prawdopodobnie jako pierwsi w kraju – ale mieliśmy też ku temu ważne powody. Pod zaborami Kraków nie tylko znakomicie spisał się w roli duchowej stolicy Polski – był tym małym skrawkiem ojczyzny, gdzie mogły rozwijać się nauka i kultura – ale stał się też głównym ośrodkiem działalności konspiracyjnej wszystkich niemal ugrupowań politycznych. Tutaj powstawały tajne organizacje wojskowe, kryształizowały się plany Józefa Piłsudskiego, stąd 6 sierpnia 1914 roku wyruszył do boju pierwszy od czasów powstania styczniowego regularny oddział wojska polskiego. Kraków przejął też na siebie ciężar tworzenia Legionów.

Jan Nowak-Jeziorański pisał, że „najpomysłniejszy spłot wydarzeń między-narodowych nie zdałby się na nic, gdyby w momencie historycznej koniunktury zabrakło w Polsce czynu i woli walki o zdobycie, utrzymanie i utrwalenie niepodległości”¹. A Kraków był tym właśnie miejscem, gdzie koncentrowały się wszelkie wysiłki niepodległościowe.

Konferencja pod wymownym tytułem *Krakowscy ojcowie polskiej niepodległości* rzetelnie, szeroko i wnikliwie opisała ostatni rozdział porozbiorowego życia naszego miasta. Przypomniała ważne postaci, miejsca, wydarzenia, przybliżyła tło polityczne i nastroje społeczne.

Cieszę się, że artykuły zebrane w niniejszej publikacji pokonferencyjnej pozwolą nam zachować owoce tej niezwykle interesującej debaty.

Jacek Majchrowski

PREZYDENT MIASTA KRAKOWA

1 J. Nowak-Jeziorański, „Na Antenie” nr 68, dodatek do „Wiadomości” 1968, nr 47/1182, cyt. za: www.zwoje-scrolls.com.

WSTĘP

W stulecie odzyskania niepodległości Kraków oddaje hołd tym wszystkim, którzy nie żalowali trudu, a często i życia dla odrodzenia Państwa Polskiego. Urząd Miasta Krakowa i Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego uczciły ten piękny jubileusz uroczystą konferencją zorganizowaną 29–30 października 2018 roku, dokładnie 100 lat po opanowaniu przez porucznika Antoniego Stawarza dworca kolejowego w Płaszowie, który uważa się za pierwszy skrawek Odrodzonej Rzeczypospolitej. W historycznej i związanej z wydarzeniami sprzed wieku Sali Obrad Rady Miasta Krakowa przedstawiono na szerokim tle politycznym i militarnym tamtych czasów sylwetki wybitnych krakowian i ludzi związanych z naszym miastem, ale także anonimowych bohaterów wielkich wydarzeń dziejowych. Uzupełnione materiały z tej konferencji znalazły się w tym tomie.

Otwiera go przeglądowy artykuł Andrzeja Chwalby, który przedstawił z perspektywy Krakowa ogólną sytuację polityczną w latach Wielkiej Wojny i głównych aktorów polityki. Mariusz Wołos skoncentrował swoją uwagę na wydarzeniach pierwszego roku Wielkiej Wojny w Krakowie, natomiast Michał Baczkowski skupił się na ostatnim roku tego konfliktu i atmosferze na trwale zapisanych w historii dni ponownych narodzin Polski. Uzupełnieniem obrazu końca wojny jest artykuł Kamila Ruszały, poświęcony nastrojom panującym w Krakowie w ostatnich miesiącach wojny.

Historyczne wydarzenia związane z odrodzeniem Polski niepodległej działy się w konkretnych obiektach, które stały się miejscami pamięci przypominanymi przez Mateusza Drozdowskiego. Zwrócił on uwagę na związane z legendą Legionów Oleandry, siedzibę magistratu w pałacu Wielopolskich, gdzie w sierpniu 1914 roku powstał Naczelny Komitet Narodowy, który potem kontynuował działalność, w tym werbunek do Legionów, w pałacu Krzysztofory, dzisiejszej siedzibie Muzeum Krakowa. Osobne miejsce poświęcił Autor krakowskiemu Błoniom, gdzie 4 września 1914 roku złożyło przysięgę ponad 3,5 tysiąca legionistów. Wśród innych miejsc pamięci znalazły się i koszary, i nieistniejący już dziś budynek krakowskiego odwachu.

Kolejne teksty to szkicowe portrety poszczególnych „ojców niepodległości”. Krzysztof Kloc dorzucił garść uwag do biografii komendanta Józefa Piłsudskiego, związanego z naszym miastem legendą Legionów i miejscem pochów-

ku w katedrze na Wawelu. Następnie ksiądz Jacek Urban przypomniał postać charyzmatycznego biskupa krakowskiego Adama Sapiehy. Z kolei bohaterami tekstu Waldemara Łazugi stali się konserwatyści krakowscy Leon Biliński i Michał Bobrzyński. Natomiast Jerzy Pająk poświęcił tekst wybitnemu działaczowi socjalistycznemu Ignacemu Daszyńskiemu. Marek Przeniosło naszkicował portret zbiorowy członków powstałej w Krakowie 28 października 1918 roku Polskiej Komisji Likwidacyjnej.

Swoistym podsumowaniem niniejszego tomu jest artykuł Jacka Purchli, który przypomniał działalność samorządu Krakowa z prezydentem Juliuszem Leem oraz komendanta Józefa Piłsudskiego, a także niszczący dziś Dom im. Marszałka Józefa Piłsudskiego na Oleandrach, będący upamiętnieniem Legionów. Powołał się również na budowanie legendy Józefa Piłsudskiego w okresie międzywojennym, zwieńczone usypaniem kopca imienia Marszałka.

Zawarte w tomie teksty potwierdzają raz jeszcze wybitną rolę krakowian i naszego miasta w odbudowie Państwa Polskiego po latach niewoli. Ich przypomnienie i dbałość o miejsca pamięci jest naszym obowiązkiem wobec poprzednich pokoleń i Polski.

Andrzej Chwalba,
Zdzisław Noga

Tematyka pracy da czytelnikowi okazję do zapoznania się z ciekawą, świetnie napisaną historią miejsca – historią Krakowa w okresie wielkich zmian prowadzących do odzyskania niepodległości Polski. [...] Autorów interesuje zarówno polityczny aspekt wydarzeń, jak i historia szerzej postrzegana – mit, historia miejsc związanych z kształtowaniem się niepodległości, aspekty polityki wojskowej w próbach utrzymania porządku w mieście w czasie oblężenia i po oblężeniu, natężenie problemów społecznych i atmosfera miasta czasu pierwszej wojny, czy wręcz dziedzictwo tych czasów i tamtych wydarzeń. Ważne miejsce w prezentowanych materiałach zajmują ludzie tworzący dzieje związani w jakiś sposób z Krakowem: naczelnik Józef Piłsudski, biskup Adam Sapieha, Ignacy Daszyński, Leon Biliński i Michał Bobrzyński.

Z recenzji prof. dra hab. Krzysztofa Zamorskiego

Polskie Towarzystwo Historyczne
oddział w Krakowie

